

ellaboru kompletan liston de ĉiuj eblaj kombinoj de tiuj nocioj-signoj, t.e. racian logikan gramatikon. Tio unue ebligis prijuĝi ĉiujn aferojn jam ekzistantajn („ars judicandi”), kaj poste akiri novajn sciojn laŭ la samaj mekanikaj reguloj („ars inveniendi”). Tiu ĉi koncepto inspiriĝis de kartezia metodologio kaj multaj tiutempaj filozofoj fervore okupiĝis pri similaj sistemoj, kvankam klaris, ke kompleta registro kaj klasigo de ĉiuj eblaj elementaj nocioj de la homa pensado („nomenclatura rerum”) estas praktike neatingebla. Dum la alstrebata universala lingvo restis idealo, la rezonado pri ĝi estis kvazaŭ moda okupo de la sciencistoj de la 17-a jarcento. Male al ekz. Wilkins, Dalgarno, Labbé kaj Kircher, kiuj ellaboris pli detalajn projektojn, Lejbnico restis sur teoria nivelo.

Same kiel liaj samtempuloj, Lejbnico praktike utiligis la internacian latinan lingvon, skribis ĉ. 40% de siaj verkoj latine kaj ĉ. 30% france, kelkajn angle, nur malmultajn germane. Li tamen okupiĝis ankaŭ pri la germana lingvo kaj bedaŭris, ke ĝi ne estas sufiĉe ellaborita i.a. koncerne de terminologio, por esti pli uzata en la teorio de sciencoj, kvankam ĝi taŭgas por praktikaj celoj. Kiel ekzemplon li laŭdis la germanan terminologion de min-ekspluatado (li mem kontribuis al la tekniko de akvodrenado en hanovraj arĝentominoj). Li vidis rilaton inter lingvo kaj racio/klerigo, opinante grekojn, romianojn kaj arabojn elstaraj ankaŭ pro riĉeco de iliaj lingvoj. Li pristudis etimologion de ĝermanaj lingvoj kaj lingvovariaĵoj (rifuzante la opinion, ke ilia komuna antaŭulo estis la malnova sveda lingvo). Krome li esploris la originon de slavaj lingvoj kaj rekonis historian gravecon de sanskrito. Aparte interesa estis por li la ĉina lingvo, pri kiu li korespondis kaj parolis kun misiistoj laborintaj en Ĉinio (ekz. Claudio Filippo Grimaldi). Li eksciis, ke la ĉinaj skribsimboloj ne koncernas vortojn, sed aĵojn, kaj pripensis, ĉu ili reprezentas kodon por bildigo de ideoj, kiuj povas kombiniĝi same kiel skribsimboloj. Tiu ĉi kombino-sistemo korespondis al lia frua teorio pri ellaboreblo de racia lingvo kaj universala skribo („scriptura universalis”). Li interalie vidis surprizan rilaton inter la duuma aritmetika sistemo, kiun li mem elpensis, kaj la antikva ĉina „YI-ĵing” („Libro de la ŝanĝiĝoj”).

La rezonado de Lejbnico pri la universala lingvo okazis en tri etapoj. La komenco estis lia supre menciita disertaĵo pri arto de kombinado el 1666, kie li surbaze de kombinatoriko venas al la eblo konstrui universalan skribsistemon, do pazigrafion. Ekz.: „*La aŭtoro listigas 12 kampojn de apliko de kombinadteorio. Inter ili: IX – Se oni konas la specon de iu divido, la eblaj genroj subordigitaj povas esti trovitaj per kombinado de specoj en pluraj manieroj; X – Se ĉiuj konceptoj laŭ sia komplekseco estas aranĝitaj en klasojn, la predikatoj de iu subjekto kaj la subjektoj die iu predikato povas esti trovitaj; XI – Universala skribsistemo povas esti konstruita.*”. La terminoj kaj klasigmanieroj apogiĝas je Aristotelo kaj Porfirio la Fenica (interesajn detalojn vidu ĉe Colling 2013).

En la dua fazo inter 1673 kaj 1678 temas pri transformo de la pazigrafio al pazilalio („Lingua generalis”), per algebro de la pensado kaj racia gramatiko („Analysis linguarum”, „De grammatica rationali”). La baza ideo estis, ke ĉio vera estas analiza. La lingvo devus simili al algebra kalkulo: se oni eliras el veraj kognitivaj premisoj, la konkludoj devas esti veraj, analogie eliro el malveraj premisoj donas malveran konkludon. Se oni kreas bazajn nekontraŭdirajn postulatojn, ĉio logike sekvas en dialektika rilato inter koncepto kaj formo. La rezulto estus lingvo, kies signifo-unuoj kaj funkcio-unuoj estas veraj kaj kunmeteblaj per ontologie veraj operacioj. Lejbnico volis, ke la lingvo estu ilo de racio, ke la vortoj ne nur esprimu, sed ankaŭ kundifinu la ideojn kaj ebligu malkovri iliajn rilatojn simile kiel matematikaj formuloj. Laŭ la logika algebro, la komplikaj nocioj estu kombinoj